

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.29.16>

УДК 342.8:323.39(477)

Науменко Ольга Михайлівна,

*кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних технологій,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
naumenko.olya@gmail.com; ORCID 0000-0003-0136-460X*

ВПЛИВ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ НА МЕХАНІЗМИ ІНКОРПОРАЦІЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню інституту виборів та впливу виборчої системи на формування політичної еліти безпосередньо через парламентські вибори. Вибори є головним механізмом в демократичному суспільстві, через який регулярно відбувається процес ротації й рекрутування персонального складу правлячої політичної еліти. Розглянуто такі поняття як «конвенційні виборчі технології», якими є гасла, бренди, соціологічні дані, а не передвиборчі програми, та «превентивна виборча система» – коли створюється політична партія та соціальні ліфти, які мають грати за правилами фінансово-промислової групи. З'ясовано, що в електоральних циклах 2014 р. та 2019 р. були використані такі переваги як невірно оформлені документи чи складена декларація, відхилення судами позовних заяв та затягування справ, повна відсутність реакції територіальних виборчих комісій на скарги. Проаналізовано, що зміна виборчої системи впливає на інкорпорацію політико-управлінської еліти в Україні. Зокрема, встановлено, що зміна виборчої системи відбувається під час каденції перебування на посаді кожного Президента України. Визначено чинники, що впливають на формування політичної еліти – фінансово-промислові групи, близькість до правлячої особи. Нещодавні, президентська та парламентська кампанії 2019 р. були зумовлені оновленням проти старих політиків і за нові обличчя при владі. В результаті чого політична партія «Слуга народу» стала правлячою у парламенті та утворила монобільшість. У висновку зазначено, що оптимальною парламентською виборчою системою для українських реалій є пропорційна із відкритими партійними списками, яка сприятиме регіональному представництву в парламенті. Здійснено аналіз практичного досвіду формування парламенту за часів державної незалежності.

Ключові слова: *інститут виборів, виборча система, парламентські вибори, інкорпорація політико-управлінської еліти України, ротація владної еліти.*

Вступ. Демократичним країнам притаманна різноманітність політичних інтересів і політичні вибори як спосіб ротації політичних еліт. Зміни у виборчому законодавстві змінюють правила та умови політичної конкуренції, що зумовлює якісне оновлення політичної еліти. Політичні вибори є представницьким механізмом інкорпорації політико-управлінської еліти. В період виборчого процесу різноманітними політтехнологічними засобами та засобами масової комунікації (друковані засоби комунікації, телебачення, радіомовлення, мережа інтернет) відбувається формування вподобань виборця в електоральному полі певного кандидата чи політичної партії. Ключовою особливістю виборів депутатів всіх рівнів є наявна виборча система, що визначає шляхи розвитку та формування політичної більшості та їх угруповань. Виборча система сприяє процесу оновлення політичної еліти та посиленню ролі основних політичних гравців. Особливої актуальності набуло питання про вплив виборчого процесу на механізми інкорпорації політико-управлінської еліти в Україні.

Трансформаційний характер сучасного суспільства зумовлений змінами політичної системи, соціальних норм і цінностей. Важливу роль відіграє політична еліта, коли відбувається перехід до демократичного політичного режиму. Тому вибори є основним інститутом демократичних режимів. «Інститут виборів – це головний демократичний механізм за допомогою якого відбувається на регулярній основі процес рекрутування та ротації персонального складу правлячої політичної еліти і за допомогою якого виборці мають можливість впливу і контролю на політичну діяльність законодавчих та виконавчих

органів держави» (Коротков, 2012, с. 43). Політичні вибори змінюють склад владної еліти у відповідності до преференцій суспільства (Коротков, 2012, с. 43). Як свідчить досвід розвинених країн, необхідною є оптимізація виборчого процесу, де від демократизму виборів у значній мірі залежить легітимність і демократизм усієї системи органів публічної влади, ступінь реалізації основних прав і свобод громадян (Стешенко, 2013, с. 102).

Метою цієї статті є розгляд і аналіз виборчого процесу в контексті його впливу на формування української політико-управлінської еліти. Серед **завдань**: дослідження виборчого процесу та аналіз виборчих систем України; значення і вплив виборів, виборчої системи на формування політичної еліти; визначення чинників, що впливають на виборчий процес у створенні політичної еліти; визначення оптимальної виборчої системи для проведення парламентських виборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження політичної еліти через призму виборчого процесу розглядалися в працях таких дослідників як Д. Коротков, С. Рябов, Н. Селютіна, І. Поліщук та ін. Як зазначав С. Рябов (1998), «вибори є сучасною, цивілізованою, правовою формою завоювання та оновлення влади, приведення її структур і діяльності у відповідність до потреб життя. Вибори є демократичним способом формування та періодичної чи позачергової змінюваності особового складу органів державної влади чи підтвердження їх повноважень на новий та визначений строк» (с. 22–23). Українська дослідниця Н. Селютіна розглядає формальний легальний механізм формування української політико-адміністративної еліти. Основним механізмом становлення політичної еліти визначаються вибори, що й здійснюють її відбір та легалізацію (Селютіна, 2009, с. 205). На думку І. Поліщука (2005), виборчим процесом є «послідовність подій, сукупність різних форм взаємодії та послідовних дій з висунення, рекламування та голосування за суб'єктів політичної влади, персональний та структурний склад яких формується вираженням волі тієї частини населення, яка за законодавством вважається достатньою для визнання результатів виборів легітимними» (с. 143–144). Тобто, демократичні вибори є легітимним відтворенням стосунків соціального представництва у системі державного керівництва й управління. Виборчий процес за демократичного політичного режиму є формою взаємодії громадянського суспільства та держави (Поліщук, 2005, с. 143–144).

Серед останніх досліджень дисертація В. Прошин «Адміністративно-правові засади забезпечення виборчих процесів в Україні», у якій визначаються виборчі процеси як демократичні процедури, що забезпечують здійснення виборчого права та суб'єктивних прав і юридичних обов'язків його учасників, що перебувають в фокусі уваги всього суспільства (Прошин, 2015, с. 1–2). К. Турчинов досліджує оптимальні виборчі моделі задля конструктивного забезпечення проведення прозорих і чесних виборів на всіх рівнях, за участі в них головного суб'єкта виборчого процесу – політичних партій (Турчинов, 2018, с. 6; с. 84). В аналітичній доповіді «Фейки, пропаганда, дезінформація та виборчий процес: як нам захистити демократичні практики?» стверджується, що виборчий процес особливо загострює дезінформаційні кампанії. Це шкодить конкуренції та оновлюваності політичних еліт, може провокувати протиріччя і поляризацію у суспільстві, дезорганізувати політичний клас і бути поштовхом до соціальних заворушень (Дубова, 2019, с. 10–11). У колективній монографії «Виборчий процес 2019 року в Україні у світлі суспільних очікувань» Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України проблема досліджується такими науковцями як С. Брехаря – потреби та інтереси українського суспільства в рік виборів; Р. Балабан – стан сучасної політичної еліти (Балабан, 2019); Г. Зеленько – реалістичні і популістичні ідеологеми в меседжах політичних партій (Зеленько, 2019); Л. Кочубей – нові та наявні виборчі технології в Україні (Кочубей, 2019), та ін.

Проблема зміни виборчого законодавства перебуває в постійному дискурсі між політиками та громадянським суспільством, а отже, потребує подальших досліджень. Оптимальна модель виборчої системи матиме суттєвий вплив на формування політичної еліти засобом виборів на різних рівнях органів законодавчої влади та Президента України.

У статті використано сукупність **методів** для аналізу впливу виборчого процесу на інкорпорацію політико-управлінської еліти України. Історичний метод показав еволюцію виборчого законодавства в Україні та зміну виборчої системи, як механізму формування політико-управлінської еліти. Порівняльний метод окреслив зіставлення типів виборчої системи в еволюції українського виборчого законодавства. Структурно-функціональний метод допоміг виокремити функціональні особливості еліти в партійному аспекті під час електоральних циклів. Системний аналіз дозволив зіставити тип виборчої системи і співвідношенню політичних сил, їхній взаємовплив.

Результати та дискусії. Інститут виборів є важливим механізмом ротації політичних еліт (Коротков, 2012, с. 46). Одним із інструментів демократії та способів формування законодавчої влади є парламентські вибори, які здійснюють значний вплив на політичну поведінку суспільства. Інститут парламентських виборів має забезпечувати їх демократичний характер, пошук оптимальної виборчої формули (Павлова, 2013, сс. 137–138). Вибори в демократичному суспільстві є одним з головних засобів рекрутації кандидатів до політичної еліти. Разом з тим, етапи становлення та трансформації політичної еліти співпадають з виборчими циклами. Під кожен парламентську виборчу кампанію, зазвичай, в українських реаліях приймається нова виборча система (Щедрова, 2015, с. 26). Вибори є правовим механізмом входження в політико-управлінську еліту. Відповідно до порівняльного аналізу Законів України «Про вибори народних депутатів України» маємо досить динамічну виборчу систему.

В еволюції українського виборчого законодавства застосовувалися різні типи виборчих систем. Парламентські вибори 1990 р. і 1994 р. (дострокові) відбулися за мажоритарною виборчою системою, вибори у 1998 р. за змішаною мажоритарно-пропорційною системою, та вибори у 2002 р. за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою, вибори 2006 р. та 2007 р. (дострокові) за пропорційною системою. Відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р. № 4061–VI проходили чергові вибори 2012 р., позачергові вибори 2014 р. та 2019 р. (дострокові) – за змішаною пропорційно-мажоритарною виборчою системою (Науменко, 2016, сс. 68-69).

Значну роль для парламентських виборів 2019 р. мав тип виборчої системи. Відповідно до соціологічних опитувань у 2018 р. 34% респондентів оптимальною для України вважали пропорційну систему з відкритими партійними списками до ВРУ. 15% найкращою вважали діючу змішану виборчу систему із закритими списками, 14% – мажоритарну виборчу систему, та 15% – пропорційну систему зі закритими партійними списками (*Українське суспільство*, 2018, с. 34). Згідно соціологічних опитувань 2017 р. відносна більшість (35 %) громадян обрали пропорційну систему з відкритими списками. Рівень підтримки чисто мажоритарної системи і наявної змішаної системи складав 16–17%. Найнижча підтримка була пропорційної системи із закритими списками (*Політична культура*, 2017, с. 7).

Прозорість та відкритість виборчій системі можуть забезпечити відкритість виборчої системи голосування до парламенту, тобто це процедура використання системи відкритих списків кандидатів. Вона надає виборцю самостійно визначити місце кандидата у виборчому списку політичної партії. Хорошою виборчою практикою є поєднання регіонального списку з відкритими списками. Результатом впровадження відкритих списків є демократизація політичних партій та посилення плюралізму всередині партії (Павлова, 2013, сс. 139-140).

В 2019 р. чинним Президентом України В. Зеленським були внесені законодавчі зміни у Проекті Закону № 1017 від 29.08.2019 р., до статей 76 і 77 Конституції України щодо парламентської виборчої системи, а саме, пропорційна системи із відкритими партійними списками та пропозиція скорочення конституційного складу народних депутатів з 450 до 300 осіб. За цю постанову 4.02.2020 р. проголосували 236 народних депутатів. Схвалена виборча система сприятиме регіональному представництву в парламенті.

Сама пропорційна система в своїй основі містить «олігархізацію» політичних партій. Оскільки кандидати, які обираються за партійними списками, здобувають місце в списку, які є у розпорядженні партійного апарату, а не залежать від голосів виборців. Обираючи

політичну партію, насамперед виборець обирає її партійний апарат. Як зазначав М. Дюверже, за пропорційної системи країна стає одним виборчим округом (Афонін, 2008, сс. 213-214). Вибір будь-якої з виборчих систем – мажоритарної, пропорційної чи змішаної, зумовлений результатами голосування та взаємозалежний від суспільних цінностей. Відповідно до світового досвіду, якщо наслідком голосування є обрання законодавчого органу, що призначає уряд для проведення політики, яка засновувалася б на національних інтересах, то пріоритет надається системі виборів за більшістю голосів. Коли виборча система покликана гарантувати представництво політичних сил суспільства на національному рівні й віддзеркалювати в парламенті співвідношення цих сил в суспільстві, доцільною є система пропорційного представництва (Кочубей, 2010, с. 31).

Взаємодія еліт в Україні здійснюється у відповідності до двох моделей: 1) горизонтальна модель – збільшує роль політичних еліт, появу елементів поліархії, посилення політичної конкуренції, послаблення впливу центру на перебіг політичного процесу; 2) вертикальна модель – передбачає сильну президентську владу, за якої функціонування держави та оновлення еліти підлягають позасистемним правилам гри.

Несформованість громадянського суспільства, недотримання принципів чесної політичної конкуренції сприяє розвитку патримоніально-клієнтальних зв'язків (Мачуський, 2019, с. 333). У виборчому циклі 2019 р. вже знані засоби передвиборчої агітації не дали очікуваного результату. Натомість, відбулася виборча кампанія зі застосуванням не досить конвенційних виборчих технологій (гасла, бренди, соціологічні дані), а не передвиборчих програм. «Феномен Зе-команди» є поєднанням інформаційної кампанії, політичних технологій, вдалого апелювання до найуразливіших верств населення (Зеленько, 2019, с.115).

Політтехнологічними засобами президентської агітаційної кампанії 2019 р. були кампанії П. Порошенка, Ю. Тимошенко, О. Ляшка, як лідерів політичної реклами і сфери зв'язків з громадськістю. Поширеною формою агітації на президентських виборах 2019 р. відповідно до територіального охоплення стала політична реклама на зовнішніх носіях по всіх регіонах країни. У регіональній пресі українські політики досить часто вдавалися до чорного піару. Окрім рекламних матеріалів кандидати розповсюджували інформаційно-пропагандистську політичну продукцію, як розповсюдження друкованих матеріалів і встановлення наметів, зокрема, в кампаніях О. Ляшка, Ю. Тимошенко, А. Яценюка.

За винятком агітації в засобах масової інформації та розповсюдження політичної реклами, кандидати в президенти активно відвідували регіони, що на кінець грудня 2019 р. становило 79 візитів. Найчастіше Україною здійснювали подорожування П. Порошенко та О. Ляшко. Відкрито під час президентської кампанії цій діяльності в Одеській і Чернігівській областях перешкождали А. Гриценку. Здебільшого кандидати відвідали Київську, Чернігівську, Тернопільську, Харківську і Дніпропетровську області. Початок агітаційної кампанії кандидатів на пост Президента України співпадав з початком підготовки до чергових парламентських виборів (Кочубей, 2019, сс. 139–140).

Українські політтехнологи основну увагу звертали на фейсбук, оскільки, цей канал комунікації має найбільший контент і найдешевший. Хоча офіційна піар-кампанія кандидатів у Президенти України розпочалася 31.12.2018 р., та близько 20 потенційних кандидатів почали свою агітацію ще за місяць до офіційного старту виборчої кампанії, використовуючи такі канали комунікації, як телебачення, фейсбук та інстаграм. Найбільше уваги приділялося В. Зеленському в інстаграмі та фейсбуці. Хоча багато інших кандидатів використовували активно платформу «Інстаграм», та стратегічний план команди В. Зеленського спрацював найефективніше (Кочубей, 2019, сс. 148–149).

У ВРУ IX скликання сформувалася однопартійна більшість із представників політичної партії «Слуга народу». Політична партія «Слуга народу» не є класичною політичною партією, а політичним проектом, сформованим на основі інтересів фінансово-промислових груп, представниками так званої «партії миру» та просто випадковими людьми, які потрапили до партії на основі власної впізнаваності чи близькості до особи В. Зеленського, під час його роботи в шоу-бізнесі (Зеленько, 2019, с. 115, 117).

Виборча система, як механізм інкорпорації політичного класу, використовувала фінансово-промислові групи для входження своїх представників у органи представницької влади, парламент, обласні й районні ради. Саме цьому сприяла мажоритарна складова виборчої системи та політичні партії як суб'єкти виборчого процесу. В Україні програми політичних партій є штучними та створюються відповідними фахівцями. Така політична програма є не самою партією, а частиною відповідного політичного проєкту.

Українська дослідниця Г. Зеленько розкриває таке поняття як «превентивна виборча система». Для олігархічного політичного режиму створюється визначена політична партія, специфічні соціальні ліфти та механізми інкорпорації політичного класу. Політична партія, яка прагне пройти до парламенту, має грати за правилами фінансово-промислової групи. Превентивну роль на виборах виконувала й мажоритарно-пропорційна виборча система. Мажоритарна складова надавала можливість повністю скуповувати голоси виборців в мажоритарних округах, а відтак і в парламенті за рахунок мажоритарників досягати необхідних результатів голосувань. Також на етапі виборчої кампанії відбувалося «витискання» офіційних опонентів бажаних кандидатів через такі формальні причини, як невірно складена декларація чи оформленні документи, відсутність відповідної реакції територіальних виборчих комісій на скарги, відхилення судами позовних заяв на порушення прав потенційних опонентів на користь потрібних кандидатів, затягування розгляду цих справ, нехтування компетентними органами масових порушень виборчого процесу, формування «правильних» складів виборчих комісій тощо. Ці переваги були використані в електоральних циклах 2014 р. та 2019 р. Специфічним механізмом інкорпорації політичного класу характерним для неопатримоніальних політичних режимів є належність до певного клану як особиста відданість. До влади потрапляють особи, які не проявили себе ані публічними заявами, ані ефективними менеджерськими діями, легалізації у владі яких посприяла фінансово-промислова група. Таку практику використала політична партія «Слуга народу», через яку до вищих органів державної влади пройшли особи без належних навичок, фаху, досвіду роботи, випадкові в політиці люди (Зеленько, 2019, сс. 120–123).

Як зазначено в політичній програмі кандидата в Президенти України В. Зеленського, призначатися на посади мають високоінтелектуальні люди та професіонали в сфері суспільно-політичного розвитку, «де підставою призначення на посаду є розум, освіта, талант і совість, а не те, що разом хрестили дітей» («Передвиборча програма», 2019). Зі зміною реальності нових якостей має набувати й еліта (Балабан, 2019, с. 21).

В розумінні суспільства обрання позасистемного кандидата в Президенти України В. Зеленського стало успіхом новоутвореної політичної партії «Слуга народу». На перший план вийшов фактор іміджу політичного лідера, тоді як такі інші чинники мали незначний вплив: адміністративний ресурс, скуповування голосів виборців – чому суперечила позиція Міністра внутрішніх справ А. Авакова, масовий підкуп виборців, як в попередніх електоральних циклах (Зеленько, 2019, сс. 125–126).

В ході парламентської та президентської виборчої кампаній 2014 р. відбулося номінальне оновлення політичної еліти, новими в парламенті стали такі політичні сили як партія «Блок Петра Порошенка» та політична партія «Народний фронт», на зміну попередньої партії влади «Партії регіонів».

Президентська та парламентська кампанії 2019 р. пройшли під брендом оновлення проти старих політиків і за нові обличчя. Оновлення політичної еліти відбулося на основі політичної партії «Слуга народу», що стала правлячою більшістю в парламенті. До складу парламенту увійшла нова політична сила Політична Партія «Голос» (Балабан, 2019, с. 22).

Повільний трансформаційний та економічний розвиток, соціальні стандарти стали потребою в «новому лідері» та оновлення політичної еліти. З іншого боку, таке оновлення аргументується як компенсатор нереалізованих очікувань (Балабан, 2019, с. 23).

Причиною позачергових парламентських виборів 2014 р. став указ П. Порошенка за відсутності коаліції впродовж одного календарного місяця, підставою чого був спланований вихід з парламентської коаліції фракцій Політичної партії «УДАР (Український

Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка» та політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Свобода». Причини дострокових виборів мали політичний характер і запит суспільства щодо оновлення складу парламенту. Стрімке формування партії «Блок Петра Порошенка» після перемоги її лідера, задля збільшення представництва у депутатському корпусі, прагнуло призначення позачергових виборів через високий політичний рейтинг П. Порошенка. На чергових президентських виборах у 2019 р. колосальна підтримка виборцями В. Зеленського у 73,2%, стала запитом виборців на «справжність образу політика» і оновлення політичної влади. Причиною на дострокові парламентські вибори 2019 р, як в 2014 р. стали політичні мотиви, вимога населення щодо стрімких змін владних кіл та посилення позицій пропрезидентської партії «Слуга народу» (Яковлева та ін., 2019, с. 97). З політтехнологічної точки зору, парламентські вибори 2014 р. і 2019 р. були наслідком президентських кампаній 2014 та 2019 рр. Основна стратегія базувалася на необхідній президенту команді, яка спроможна впровадити стратегічний курс та утвердити його на законодавчому рівні (Яковлева та ін., 2019, с. 98).

Політичні програми президентської кампанії 2019 р. майже всі мали соціал-демократичне ідеологічне спрямування. Сучасний виборець голосує не за політичну програму, а за гасла на бігбордах та зовнішній вигляд кандидата (Балабан, 2019, с. 27; 30).

Політичні вибори є не стільки безпосереднім вибором («choise») й оновленням («rotation»), основа яких є обрання («election»), наділення політичною владою, делегування повноважень, визнання авторитету лідера, ватажка чи певної посадової особи, а є зосередженням волі багатьох в одному обраному представникові. Політичні вибори є масовою кампанією, різноманітністю заходів і процедур формування та ротації керівних органів в державі. В Україні суть виборів зводиться лише до акту голосування на виборчій дільниці. Окрім обрання й оновлення, важливою ознакою виборів є добір конкурентних представників (Коротков, 2012, сс. 59-60). Тож вибори є засобом оновлення політичної еліти, механізмом прямої демократії.

Висновки. У статті розглянуто входження до політичної еліти за допомогою політичних виборів. Недоліком сучасного виборчого процесу є постійна змінюваність під кожні вибори виборчого законодавства та парламентської виборчої системи. Парламентські вибори повинні забезпечувати демократичність та оптимальну виборчу формулу, якою має стати пропорційна системи із відкритими партійними списками, що ініціюватиме регіональному представництву в парламенті. Зокрема, вибори народних депутатів сприяють оновленню політичної еліти та ротації владної еліти в Україні.

Президентські та парламентські електоральні кампанії 2014 р. і 2019 р. внесли запит на політичні зміни, трансформацію та оновлення політичної еліти. Значний вплив на виборчий процес здійснювали соціальні платформи «Інстаграм» та «Фейсбук», створивши колосальний результат підтримки серед молодшої категорії українського політичного ринку. Перспективою подальших досліджень є вплив пропорційної виборчої системи на формування політико-управлінської еліти опосередковано через політичні партії в сучасних українських умовах, та розроблення можливих рекомендацій щодо поліпшення відкритості входження громадянина у сферу публічної політики.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Афонін, Е. (Ред.). (2008). *Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації*. Київ: Парламентське вид-во.
2. Балабан, Р. (2019). *Країна в очікуванні нової еліти*. Виборчий процес 2019 року в Україні у світлі суспільних очікувань. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 19–35.
3. Дубова, В. (Ред.). (2019) *Фейки, пропаганда, дезінформація та виборчий процес: як нам захистити демократичні практики?* Київ: ТОВ «Видавництво сталь».
4. Зеленько, Г. (2019). *Застосування реалістичних, популістських і волюнтаристичних ідеологем в українському електоральному циклі-2019*. Виборчий процес 2019 року в Україні у

світлі суспільних очікувань. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 115–135.

5. Коротков, Д. (2012). *Політична еліта України: становлення та розвиток у виборчому процесі: монографія*. Харків: Вид. ХНЕУ.

6. Кочубей, Л. (2010). Виборча система як передумова формування політичного класу в сучасній Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Вип. 6 (50)*. 26–37.

7. Кочубей, Л. (2019). *Нові і традиційні виборчі технології в Україні*. Виборчий процес 2019 року в Україні у світлі суспільних очікувань. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 136–149.

8. Мачуський, В. (2019). *Політична еліта України у визначенні стратегій розвитку держави*. Україна у пошуку стратегій суспільно-політичного розвитку (1991 – 2018 рр.). Київ: ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 324–349.

9. Науменко, О. (2016). *Механізми рекрутування у політико-управлінську еліту України в умовах незалежності*. [Дис... канд. політ. наук, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. ResearchGate.

10. Павлова, Л. (2013). Парламентські вибори як механізм консолідації демократії в сучасній Україні. *Політологічні записки: Збірник наукових праць, Вип. 1 (7)*. 135–141.

11. *Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського* (2019). Команда Зе! <https://program.ze2019.com/>

12. *Політична культура громадян України: стан, особливості, тенденції*. (2017). Національна безпека і оборона, № 3–4. 3–73. http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD171-172_2017_ukr.pdf

13. Поліщук, І. (2005). Виборчий процес як детермінанта сучасної політики. *Політичний менеджмент, № 3*. 137–146.

14. Прошин, В. (2015). Адміністративно-правові засади забезпечення виборчих процесів в Україні. [Автореф. дис... канд. юрид. наук]. Дніпропетровськ. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

15. Рябов, С. (1998). *Політичні вибори: Навчальний посібник*. Київ, Тандем.

16. Селютіна, Н. (2009). Вибори як механізм формування політичної складової політико-адміністративної еліти. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Вип. 23. «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи», № 844*. 205–209.

17. Стешенко, Т. (2013). Актуальні питання виборчого процесу в Україні і зарубіжних країнах. *Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр., Випуск 25*. 102–113.

18. Турчинов, К. (2018). Політичні партії у виборчому процесі: актуальні питання законодавчого забезпечення. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України.

19. *Українське суспільство напередодні року виборів*. (2018). Національна безпека і оборона, № 3–4. 20–34. http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD175-176_2018_ukr.pdf

20. Щедрова, Г. (2015). Виборча система як чинник ефективності ротації еліт і демократичних зрушень в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія, № 4*. 24–30.

21. Яковлева, Н., Коломієць, Т. та Северинчик, О. (2019). Президентські та парламентські виборчі кампанії в умовах однорічних електоральних циклів доби незалежності України. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. пр., Випуск 4 (44)*. 95–101.

REFERENCES:

1. Afonin, E. (Red.). (2008). *Politychni partii yak sub'iekt formuvannia polityko-upravlinskoi elity v umovakh politychnoi modernizatsii*. [Political parties as a subject of formation of political-

- power elites in the conditions of political modernization]. Kyiv: Parlamentske vyd-vo. [in Ukrainian].
2. Balaban, R. (2019). *Kraina v ochikuvanni novoi elity*. [The country is waiting for a new elite]. *Vyborchyi protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 19–35. [in Ukrainian].
 3. Dubova, V. (Red.). (2019) *Feiky, propahanda, dezinformatsiia ta vyborchyi protses: yak nam zakhystyty demokratychni praktyky?* [Fakes, propaganda, misinformation and the election process: how can we protect democratic practices?]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo stal». [in Ukrainian].
 4. Zelenko, H. (2019). *Zastosuvannia realistychnykh, populistykykh i voliuntarystychnykh ideolohem v ukrainskomu elektoralnomu tsykli-2019*. [Application of realistic, populist and voluntaristic ideologues in the Ukrainian electoral cycle-2019]. *Vyborchyi protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 115–135. [in Ukrainian].
 5. Korotkov, D. (2012). *Politychna elita Ukrainy: stanovlennia ta rozvytok u vyborchomu protsesi : monohrafiia*. [The political elite of Ukraine: formation and development in the electoral process: a monograph]. Kharkiv: Vyd. KhNEU. [in Ukrainian].
 6. Kochubei, L. (2010). *Vyborcha systema yak peredumova formuvannia politychnoho klasu v suchasni Ukraini*. [The election system as a prerequisite for the formation of the political class in contemporary Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, Vyp. 6 (50). 26–37. [in Ukrainian].
 7. Kochubei, L. (2019). *Novi i tradytsiini vyborchi tekhnolohii v Ukraini*. [New and traditional election technologies in Ukraine]. *Vyborchyi protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 136–149. [in Ukrainian].
 8. Machuskyi, V. (2019). *Politychna elita Ukrainy u vyznachenni stratehii rozvytku derzhavy*. [Ukraine's political elite in determining state development strategies]. *Ukraina u poshuku stratehii suspilno-politychnoho rozvytku (1991 – 2018 rr.)*. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 324–349. [in Ukrainian].
 9. Naumenko, O. (2016). *Mekhanizmy rekrutuvannia u polityko-upravlinsku elitu Ukrainy v umovakh nezalezhnosti*. [The mechanisms of recruitment in political-power elites of Ukraine in the circumstances of state independence]. [Dys... kand. polit. nauk, Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy]. ResearchGate. [in Ukrainian].
 10. Pavlova, L. (2013). *Parlamentski vybory yak mekhanizm konsolidatsii demokratii v suchasni Ukraini*. [Parliamentary elections as a mechanism for consolidating democracy in modern Ukraine]. *Politolohichni zapysky: Zbirnyk naukovykh prats*, Vyp. 1 (7). 135–141. [in Ukrainian].
 11. *Peredyborcha prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho* (2019). [Election program of the candidate for President of Ukraine Volodymyr Zelensky]. Komanda Ze! <https://program.ze2019.com/> [in Ukrainian].
 12. *Politychna kultura hromadian Ukrainy: stan, osoblyvosti, tendentsii*. (2017). [Political culture of citizens of Ukraine: state, features, tendencies]. *Natsionalna bezpeka i oborona*, № 3–4. 3–73. http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD171-172_2017_ukr.pdf [in Ukrainian].
 13. Polishchuk, I. (2005). *Vyborchyi protses yak determinanta suchasnoi polityky*. [Electoral process as a determinant of modern politics]. *Politychnyi menedzhment*, № 3. 137–146. [in Ukrainian].
 14. Proshchyn, V. (2015). *Administratyvno-pravovi zasady zabezpechennia vyborchykh protsesiv v Ukraini*. [Administrative and legal bases of ensuring election processes in Ukraine.]. [Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk]. Dnipropetrovsk. Dnipropetrovskiyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].
 15. Riabov, S. (1998). *Politychni vybory: Navchalnyi posibnyk*. [Political Elections: A Textbook]. Kyiv, Tandem. [in Ukrainian].

16. Seliutina, N. (2009). Vybery yak mekhanizm formuvannia politychnoi skladovoi polityko-administratyvnoi elity. [Elections as a mechanism for forming the political component of the political and administrative elite]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina, Vyp. 23. «Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody»*, № 844. 205–209. [in Ukrainian].
17. Steshenko, T. (2013). Aktualni pytannia vyborchoho protsesu v Ukraini i zarubizhnykh krainakh. [The actual issues of electoral process in Ukraine and foreign countries]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia: zb. nauk. pr., Vypusk 25*. 102–113. [in Ukrainian].
18. Turchynov, K. (2018). Politychni partii u vyborchomu protsesi: aktualni pytannia zakonodavchoho zabezpechennia. [Political parties in the electoral process: current issues of legislative support.]. Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. [in Ukrainian].
19. *Ukrainske suspilstvo naperedodni roku vyboriv*. (2018). [Ukrainian society on the eve of the election year]. *Natsionalna bezpeka i oborona*, № 3–4. 20–34. http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD175-176_2018_ukr.pdf [in Ukrainian].
20. Shchedrova, H. (2015). Vyborcha systema yak chynnyk efektyvnosti rotatsii elit i demokratychnykh zrushen v Ukraini. [The electoral system as a factor in the efficiency of rotating elites and democratic changes in Ukraine]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriia : Filosofiia. Sotsiologhiia. Politolohiia, № 4*. 24-30. [in Ukrainian].
21. Yakovlieva, N., Kolomiets, T. & Severynchyk, O. (2019). Prezydentski ta parlamentski vyborchi kampanii v umovakh odnorichnykh elektoralnykh tsykliv doby nezalezhnosti Ukrainy. [The presidential and parliamentary election campaigns in the conditions of one-year electoral cycles in the independent Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut» : Politolohiia. Sotsiologhiia. Pravo : zb. nauk. pr., Vypusk 4 (44)*. 95–101. [in Ukrainian].

Olga Naumenko,

*Ph.D. in Political Sciences, Docent of The Political Technology Department,
Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman*

***Influence of the Electoral Process on the Mechanisms of the Incorporation
of the Political-Power Elites in Ukraine***

The article is devoted to the study of the Institute of elections and the influence of the electoral system on the formation of the political elite directly through parliamentary elections. Elections are the main mechanism in a democratic society, through which the process of rotation and recruitment of the personal composition of the ruling political elite is regularly carried out. Such concepts as «conventional electoral technologies», which are slogans, brands, and sociological data, rather than election programs, and «preventive electoral system» – when a political party and social elevators are created, which should play by the rules of a financial-industrial group, are considered. It was found that in the electoral cycles of 2014 and 2019, such advantages were used as incorrectly executed documents or a declaration was drawn up, the courts rejected claims and delayed cases, and the complete lack of response of territorial election commissions to complaints. It is analyzed that changes in the electoral system affect the incorporation of the political-power elites of Ukraine. In particular, it is established that changes in the electoral system occur during the term of office of each President of Ukraine. The factors influencing the formation of the political elite – financial-industrial groups, proximity to the ruling party-are identified. The recent presidential and parliamentary campaigns of 2019 were driven by an update against old politicians and for new faces in power. As a result, the political party «Servant of the People» became the ruling party in the Parliament and formed a monomajority. In conclusion, it is stated that the optimal parliamentary electoral system for Ukrainian realities is a proportional system with open party lists, which will promote regional representation in Parliament. The article analyzes the practical experience of forming the Parliament during the period of state independence.

Keywords: *the institution of elections, the electoral system, parliamentary elections, the incorporation of the political-power elites of Ukraine, the rotation of the ruling elite.*